

Hommage à Pávián Koppány

Ó, az északi szélnek fordított férfimell! Kamaszosan karcsú, kifeszült, elszántan dacos! Zúghatsz szél, döfölhatsz jégtűkkel, mínusszá lapíthatod plusz Celsius

P Á V I Á N K O P P Á N Y
 A J E G E S É J S Z A K
 S Z I R T J É N E K F S U D Á R
 L O B N G Ó V É R S Z Í N S Á L L A L A N Y A K Á N
 Y
 Ó
 F
 Á
 J
 A

szembenéz a dühöngő viharral, szálegyenesen tekint körbe a csúszómászó indanépek aljanövényzete fölött — a főtér forgatagában — egy fejjel mindenki fölött, plusz a vérszín sállal, mely szabadon csapong a gyáván behúzott kucsmák magasában, meg-megfeszül, újjong, integet a zabolátlan szélben

a sál!

a mell!

a büszkeség!

no és a kabát! Könnyű, acélszürke ballon szétnyitva repes az ifjú férfi körül, műszőrme bélése le-lerázza magáról a dér jégporát.

Ó, a sál és a kabát! A hűségesek! Elváshattak, újrakötődhettek más fonalból, újjávarródhattak más szövethől, más műállat bundájából; *lelkük a régi maradt*, ugyanazzal a hőérzéssel rajongják körül gazdájukat ma is, mint egy kamaszkorral előbb, mikor először álltak ki vele a kávéház előtti sarokra.

Előtti! Úgy ám, és bizony! Mit keresett volna észak szirtfokának sudár fenyőfája — mondjuk — a bal kettes márványasztalnál, ahová a szerkesztőt várták az ifjú művészjelöltek. Az asztalt környező vörösbarsony pamlagból dohány, por, izzadság s egyéb szag áradt, mert a türelmetlen ifjak nem csak ültek rajta, hanem sűrűn bele is törölték izzadó tenyerüket. A költő mellé se könyökölhetett a bárpultra, lévén, hogy a költő sosem tartózkodhatott ott, ahol vizuálisan mutatkozni látszott. Amikor .

— hetvenkettő kilencven! — László Lászlovics, a simaléptű főpincér melléje siklott, s fülébe súgta líraian a konyakok árát, a költő vagy azt válaszolta:

— Beatrice!

vagy azt:

— Áfhoá!

A válasz ingadozott tehát e két típus között, ám a főpincérnek mindig hetvenkettő kilencvenet kellett súgnia, a költő viszont mindig egy százast libbentett a fémpultra. László Lászlóvícs minden alkalommal megvizsgálta a költő hülő helyét, nem maradt-e ott konyaktócsa. No, persze, sosem.

Pávián Koppány nem guggolhatott a bronzveretes oszlop mellé sem, mi-ként éjfél-tájt a legkeserűbb szívű novellista szokta, amikor már 1. a szerkesztő szívenköpte (igen!) azzal a tizenöt éves mondatával, hogy ő tizesztendeje élő irodalmat nem olvas,

2. elég száraznak érezte a tenyerét,

3. nyílvánvalóvá vált, hogy Wandácska ágya ez éjszakán nem lesz Mammon oltára.

Wanda ilyenkor mindig kacagott, mint régen, amikor kacagása volt egyetlen székszeplilje, s kamaszkákkal fogócskázott Pávián Koppány körül a téren. Mert csúnya lány volt, lapos, lócsontú, ám férjhez ment egy katonához (mint teszik oly gyakran a csúnya lányok), és a Bisecurin asszonnyá tette: kigömbölyödött, megbögyösödött-farosodott. A fogamzástgátló alkotta értékeket először a látszerész fedezte föl. Ő a jobb első asztalnál tartotta udvarát vagy inkább állandó árubörzsjét, mert adott-vett nőt, zsebszámológépet, nyelvórá-t. Természetes, hogy Wandácskát is megszerezte, s ugyanilyen természetes, hogy piacra dobta.

Észak fenyője se ömellé, se özv. Nixonné mellé nem ülhetett, aki színházi látcsóvel szokta szemrevételezni az egybegyűlteket: a híreket, a teapára mögött bújkáló szerelmespárokat. A lődörgők mellé sem csapódhatott, akik a négy főhely közt támolyogtak; zárórá-tját rendszerint részegen, mert László Lászlóvícsen kívül a világon senki se hallgatta meg kéréseiket.

Nem. Pávián Koppány emberré vágyott lenni. Hogyan vegyülhetett volna kávéházi árnyak közé? Tán többre tartotta volna őket, ha nem Észak Fenyője, s ablakaik alá osont volna meglesni, miként számoltatja el filléres aprólékos-sággal a látszerészne a látszerészt; a szerkesztőt, amint az éj leple alatt pályatársai regényeit falja, s bár a könyvet letéve nagyot köp a szőnyegre, olvasólámpájának sárga kalapja el-elzöldül olykor egy-egy jobb mondat olvastán. Láthatta volna Wandát szombat-vasárnap gyermeket nevelni, midőn e két napba zsúfolva pátýolgatja a katonától (?) szült fiacskáját (a Bisecurin sem tökéletes). E melodráma bizonynal kicsikart volna szeméből egy-két gyantás könnycseppet. Többet is, ha megfigyeli a fiatal művészek anyukáját, amint a gázóraleolvasónak büszkélkedik csemetéje legutóbbi művével, vagy özv. Nixon-nét a molyokkal harcolni — reménytelenül; miután a molyok a naftalint az utolsó morzsáig fölfalták, már semmi se tartotta vissza őket attól, hogy az özvegy nercstóláját fogyasszák. Láthatta volna a költőt is teljes jelenvalóságában gatyát mosni a fürdőkádban, lévén, hogy a felesége még a múlt héten elment a fogorvoshoz...

Ám fenyő volt, nem lődöröghetett mint a lődörgők, akik ugyancsak nem lődöröghettek sokáig, mert zárórákor László Lászlóvícs könyörtelenül kipendé-rítette őket a kávéházból, ők pedig kénytelen-kelletlen hazaballagtak, hogy ágyba bújjanak: reggel lesz, mire megvirrad, sőt már előbb is (decembert írunk), dolgozni kell...

Pávián Koppány vérszín sálja, s majd elfeledtük! lobogó szőke sörénye búcsút intett feljűk.

— Ó, a sál!

és a sörény!

Mert hajadonfőtt állt a sarkon télen-nyáron, aranszőke haja ezüst lett a változékony időjárástól, akár a lakások melegében levelűket hullató karácsony-fákon az angyalhaj.

— No? — vakkantott rá elmenet László Lászlóvic, szűken, mert már így is torkára szaladt a hideg levegő. Bundájába burkolózott, és lompos, magán-emberi járásával eldöcögött a Karika köz irányába, ahol kis garzont bérelt egy jóhírű özvegnél.

— Kopp! — Pávián Koppány sosem válaszolt a főpincérnek, de ha talált a szében egy tobozt — ami november—decemberben gyakran megesett — utána hullajtotta. László Lászlóvic nem fordult hátra, már a túlsó sarkon nógatta az összeverődött lődörgőket szaporább hazatérésre.

— Holnap is lesz nap, uraim, vár bennünket a munka!

A lődörgők visszavágtak valami olcsó szellemességgel (nem idézzük, a papír drága), Pávián Koppány pedig megborzongott. Nem a metsző északi szélről, azzal dacolt a sál!

a mell!

a büszkeség! A munkától lelta a hideg. Ha az tenné az embert, akkor az ember olyan lenne, mint a lődörgők, akik holnap a gyárban kapszlit kapdosnak majd vagy tiszta papírt mocskolnak a hivatalban — nem többért, csakhogy László Lászlóvic hajlandó legyen a többi este is fizetéképes keresletet látni bennük. Alaposan ismerte a hangyákat, akik tavasztól-őszig kúsznak-másznak a lábikráin, gürölnék napszállatig, sőt semmi egyebet se tesznek a munkán kívül, s mire jutottak? Vagy a méhek? Híres szorgalmukkal beküzdötték magukat néhány közmondásba, és passz. A munkán kívül minden képességüket elveszítették, a munkamegosztás fölaprította őket, már szaporodni se tudnak, egy hangya vagy méh... mit egy, száz! még se nem hangya, se nem méh, semmi, fél marék óráját vesztett fogaskerék. Igen. Az embert nem a munka tette emberré, legföljebb a lustasága; hogy minden munkától szabadulni igyekezett, törte a fejét szüntelen, hogy kitaláljon valamit, ami dolgozik helyette. Sajnos, ez a fordulat se vitte messzire, mert őt a lustaság sem vonzotta jobban mint a munka, lévén alkatilag képtelen mindegyikre; csak állt, állt szálegyenesen, szemben az éjszaki szélnek. Miként állíthatna helyette maga helyett ide a sarokra?

László Lászlóvic már elszunnyadt a jóhírű özvegy levendulaillatú karja között, s az özvegy már megcirógatta ritkuló haját:

— Kis cinegém, miért szállsz el mindig olyan hamar?

Wanda már hazaküldte a keserű szívű novellistát, a költő kitergegette a kimosott gatyákat, a szerkesztő köpése már fölszáradt a szőnyegen, olvasólámpája megfeketedett (az irigységtől?), a látszerésznél elkönyvelte a napi bevételt, s nyugovóra tért, ám Pávián Koppány mindegyre az emberré válás lehetőségein morfondírozott.

Szilveszter estéjén hullott a hó. Ritka, daraszerű pelyhekben, de kavarogva a nem csituló szélben, hogy leplezzék távolmaradott társaik hiányát. Meglehet, mulattak valahol. László Lászlóvic mindenestre már hat órakor elpukkantotta az első pezsgős üveget. Özv. Nixonné fölháborodottan konstátálta kukkerén keresztül, hogy a lődörgők csapata tömeggé duzzadt. Wandácska kacagása győngyözött, akár a pezsgő, melyet két, nyugatnémet üzletembernek álcázott monheimi kistisztviselő fizetett neki. A pezsgő édes volt, Wanda kacagása száraz, sőt keserű, mert a veséjükbe látott, sőt megszámlolta őket, s tudta magáról, hogy ő erényes lány, sose megy el egyszerre két férfival. A költő már belötyintette (kilötyintette?) az első konyakokat. Lelke az ismeretlenben kóválygott; Beatricénél, Árhoánál, vagy egyszerűen lentebb gyönyörködött a tiszta gatyában? — sose derült rá fény. A gatyáért újév hajnalán dicséretet kapott, bár meglehet, mással érdemelte ki. Ám ezzel várjunk hajnalig.

Pávián Koppány Istenhez fohászkozott a hóviharban: „egyszer már megtetted, Uram, miért ne ismételnéd meg?”

— A majomból sose lesz ember — mondta a látszerész a kávéházban, mintegy megtagadva a kölcsönt a majomképzű függönyhúzóatótól. A bőrze külső köréből esedezett szegény, a pamlag magas támlájának vörös bársony

huzatát kapirgálva. A színházban a rendezők se engedték a díszleten belültre. Pávián Koppány nem hallotta a látszerész szavait; az ő füleiben az egyre erősödő északi szél dörömbölt, zúgott, sivitott.

Már nemcsak a sál!
a mell!
a büszkeség!
a kabát!
a sörény dacolt a fölbőszült elemmel, hanem
a fül!

is. Bizonny, mégpedig a pálinkával fűtőző mámoros utcai trombitálók, a kávéház langy ital, kávé, füst, leheletpárájában pácolódó mulatózó helyett is! Ők... ők? Más se, senki! Senki se tudta-merte, amit Pávián Koppány, azt, hogy mit jelent télen-nyáron a sarkon állni, kifeszített férfimellel fordulva a dühöngő északi szélnek, szembenézni nyáron a lángoló nappal, kigombolt inggel viselni a zivatart csapkodását, nem; ők se nem mertek, se nem tudtak dacolni és egyesülni... dacolva egyesülni! az *elemekkel*... mit az elemekkel, a léttel!

A két nyugatnémet még Wandácskával sem tudott egyesülni. A mosdóban sorsot húztak lovaghoz illőn, majd miután a sors — nem tehetvén mást — döntött, összeverekedtek, akár a baknyulak. Azok pedig nem ismernek könyörületet. A vécés néni kihívta a mentőt, amely egy szempillantás alatt elvitte a két barátot a történetből. Egy kutya érkezett helyettük. Panaszosan nyüszítve futkározott a mind részegebb és egyre harsányabban trombitáló tömegben. Baráti, vagy legalább ismerős szagokat keresett a csámpázó lábakon, a hirdetőoszlopon, a kávéház küszöbén. Végezetül minden reményt föladva, hátsó lábát fölemelve maga helyezett el illatüzenetet Pávián Koppány cipőjében, majd eliszkolt a Karika köz irányába. A tér sarkát is megjelölte. Ha valaki keresné, tudja, hogy keresse.

Pávián Koppány kiszúrta a cipőjébe csurranó melegség mélyebb értelmét. No, nem akarta követni a kis korcsot, nem is másította meg szándékát, hogy ezután kutya legyen, viszont az üzenet megmozdította benne az emberré válás ősnemzójét a szellemet, és elemi erővel kitért belőle a lét alapkérdése:

— Miért?

A tömeg hullámai egy minutára kisimultak körülötte, elhallgattak a trombiták, mignem megadta valaki a sekély, de a közmegegyezés által legott szentesített választ:

— Miért ne?

A téren földübörgő röhögés szíven ütötte a függönyhúzókat.

— Gonoszok az emberek, gonoszok mind — sírta egy másik lődörgőnek, aki ugyancsak kölcsönért folyamodott a látszerészhez.

— Ő is? — kérdezte csalafintán a másik, s a látszerészre kacsintott.

— Ő is gonosz — bölintott a függönyhúzó, majd észrevéve a csapdát, gyorsan hozzátette: — de ő legalább haver.

A téren a vialgom nőttön nőtt. A fűgőbb lábú részek körtáncot lejtettek Pávián Koppány körül egy rögtönzött nóta ritmusára, amely egy sízokni, és egy tacsókóba oltott bernáthegyi szerelmi viszonyáról szólt. Pávián Koppány mosolygott. Nem velük, hanem sorsa szerint magányosan. Nem kívül, hanem belül, mert arcát némileg eltorzította a fagyos szél, a szurkáló jeges hó. A kutyára gondolt, akitől melegséget kapott. Állt, állt földbegyökerezett lábbal, tekintete elsiklott a gúnyolódók fölött; még arra se méltatta őket, hogy tobozt hajítson közéjük, noha a tobozoktól oly degesz volt a zsebe, mint még soha.

A kávéházban a látszerész szíve megesett a könyörgőkön, és egy-egy száraz lökött nekik. Őt ne neveznék gonosznak. A szerkesztő a régi szép időkről mesélt a csibéinek; Janus Pannonius koráról, amikor egész másként zajlott az irodalmi élet mint manapság. A csibék csüggtek ajkán szótlánul, hisz ők még nem éltek akkor. A költő leszállott a bárskérről, tett egy ötszáznegyven fokos

fordulatot, és Wandácska ölébe penderült. László Lászlovics megtekintette a bárszék környékét (konyaknyomot nem talált), s követte a költőt:

— Hetvenkettő kilencven...

A költő a keblébe nyúlt, hogy megmutassa sebzett szívét Wandának, a fürge főpincér (cinege?) pedig eltette a százast.

Kebel!

Szív!

Százast!

Pávián Koppány már értette mind a duhajkodókat, a táncolókat, a magukba roskadókat, a kölcsönkérőket-adókat, Janus Pannoniust, az ifjakat, az életet, az irodalmit és a másikat, a költő tenyerét-keblét. A Wandáét is; a kutyát, a tobozt, a szélben vergődő havat, a papirtrombitaszót: én vagyok ők, és ők én vagyok! (Vannak? A nyelv csetlik-botlik a gondolat mögött, de értjük.) Újjongott a lelke, s már nem vágyott ugrálni, sőt arra se, hogy ne tegye be a lábát a kávéházba.

És amikor hajnalban kiürült a tér, a legkeserűbb szívű novellista össze-törte írógépét: nincs már mit megírni, s különben sem olvasná el senki, a költő így szólt a bidén üldögélő Wandácskához:

— A költő nem azért ír, hogy jobbak legyenek az emberek; kevesebbel beéri, csupán arra vágyik, hogy nálánál legyenek jobbak.

Wandácska a fürdőkád fölött száradó gatyákat szemlélte.

— Szép.

Odakünt ítéletidő tombolt. Céda karjain röpült

a sál!

a sörény!

a kabát!

ám!

a kávéház előtt a

ES É J S Z A K
E G E S Z A K
J E G E S Z A K
A J E N E K S U D Á R
S Z I R T J É N E K F E N Y Ő F Á J A
S Z I R T J É N E K F E N Y Ő F Á J A

büszkeségét el nem orozhatta.

A fenyő újév másnapjáig dacolt az elemekkel, akkor a csóddal küszködő városi tanács munkásai sorra kivágtak a környékben minden fasort, parkot, ligetet, s természetesen a magányos fákat sem kímélték. Esztétikára és vagonbiztonságra hivatkoztak a pénzügyekben járatlan közvélemény előtt. Tán fölösleges hozzátenni, hogy fenyőnket fűrészelték, baltázták, eladták, gyalulták, égették, de tudjuk, nem sikerült kitolni vele, mert a lét örök.